

**РОБОЧИЙ ЗОШИТ
З ОСНОВ ЗЕМЛЕЗНАВСТВА ТА КРАЄЗНАВСТВА**

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Державний заклад
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”**

О. М. Трегубенко

**РОБОЧИЙ ЗОШИТ
З ОСНОВ ЗЕМЛЕЗНАВСТВА ТА КРАЄЗНАВСТВА**

**Луганськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2012**

УДК 373.3.016:[911.2+908](075.8)

ББК 74.262.61рЗ

Т66

Рецензенти:

- Сорокіна Г. О.* – доктор педагогічних наук, професор кафедри туризму та готельного господарства Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.
- Кисельова О. О.* – кандидат географічних наук, доцент кафедри географії Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.
- Петренко С. В.* – кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології та СПГ Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Трегубенко О. М.

Т66 Робочий зошит з основ землезнавства та краєзнавства / Олена Миколаївна Трегубенко ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во „ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. – 120 с.

„Робочий зошит з основ землезнавства та краєзнавства” рекомендовано для використання на практичних заняттях та в процесі самостійної роботи студентів спеціальності „Початкова освіта” денного, заочного та післядипломного відділень.

Комплексні завдання зошита вимагають від студентів інтегрованого використання знань з основ землезнавства та краєзнавства, передбачають удосконалення вмінь вести фенологічні й метеорологічні спостереження за природою рідного краю, стимулюють емоційно-ціннісне ставлення студентів до об'єктів та явищ навколишньої дійсності, формування досвіду творчої діяльності.

УДК 373.3.016:[911.2+908](075.8)

ББК 74.262.61рЗ

*Рекомендовано до друку навчально-методичною радою
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 4 від 07 листопада 2012 року)*

© Трегубенко О. М., 2012

© ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012

Зміст

Зміст.....	3
Вступ.....	4
Тема 1. Земля і Всесвіт.....	6
Тема 2. Загальна характеристика Землі.....	14
Тема 3. План і карта.....	22
Тема 4. Внутрішня будова Землі.....	28
Тема 5. Рельєф земної поверхні.....	37
Тема 6. Гідросфера.....	44
Тема 7. Атмосфера.....	55
Тема 8. Біосфера.....	66
Тема 9. Географічна оболонка.....	72
Тема 10 – 11. Природа Луганської області.....	79
Література.....	97
Теми для самостійного опрацювання.....	99
Питання для підготовки до модульної контрольної роботи.....	100
Номенклатура.....	102
Додатки.....	106

Вступ

У відповідності з реалізацією модульного підходу структура робочого зошиту представлена одним змістовним модулем, присвяченим формуванню системи знань про географічну оболонку як планетарного природного комплексу. Це досягається за допомогою вивчення компонентів географічної оболонки (атмосфери, гідросфери, літосфери, біосфери) у взаємному зв'язку, як частин цілого, при врахуванні впливу зовнішніх по відношенню до неї процесів і, насамперед, діяльності Сонця – головного джерела енергії на поверхні Землі. Питання своєрідності компонентів природи рідного краю, особливостей взаємодії природи й суспільства знаходять відображення у змісті кожної теми й узагальнюються в темах 10 – 11 „Природа Луганської області“

Робочий зошит містить ретельно розроблені завдання для аудиторної та самостійної практичної роботи студентів, упорядковані згідно з програмою з основ землезнавства та краєзнавства для спеціальності „Початкова освіта“. Завдання для самостійної роботи студентів передбачають три рівні інтелектуальної активності: репродуктивний, що вимагає знання основних теоретичних положень та умінь їх застосовувати для виконання елементарних завдань; евристичний, що потребує від студентів пошуку нового підходу до рішення завдань; творчий характеризується креативним підходом до вирішення завдань. Підсумкова оцінка за роботу виставляється як сума балів, отриманих студентами за виконання всіх завдань. Різноманітність завдань для аудиторної роботи за видами та рівнями дозволяє організувати як фронтальну та групову, так і індивідуальну роботу студентів.

Комплексні завдання зошита вимагають від студентів – майбутніх учителів початкових класів – інтегрованого використання знань з основ землезнавства та краєзнавства, передбачають удосконалення вмінь вести фенологічні й метеорологічні спостереження за природою рідного краю, стимулюють емоційно-ціннісне ставлення студентів до об'єктів та явищ навколишньої дійсності, сприяють формуванню досвіду творчої діяльності.

Робочий зошит містить питання й завдання для самопідготовки студентів за темою кожного практичного заняття, завдання до аудиторної та самостійної роботи, питання до контрольних модульних робіт, перелік літератури, номенклатуру та додатки.

Тема 1. Земля та Всесвіт

Обладнання: таблиця фізичних характеристик планет Сонячної системи, креслярське приладдя.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготуватися до термінологічного диктанту – засвоїти зміст термінів: всесвіт, галактика, зірка, планета, метеорит, метеор, астероїд, комета.

2. Заповнити таблицю №1 „Фізичні характеристики планет Сонячної системи“.

Табл.1.

Фізичні характеристики планет Сонячної системи

Планета	Діаметр (в одиницях діаметру Землі)	Відстань від Сонця (в одиницях відстані від Землі до Сонця)	Об'єм (в одиницях об'єму Землі)	Маса (в одиницях маси Землі)	Період орбітального руху	Період осьового обертання	Кількість супутників
Меркурій							
Венера							
Земля							
Марс							
Юпітер							
Сатурн							
Уран							
Нептун							

2. Підготувати повідомлення на тему „Планети Сонячної системи“

3. Скласти схему „Малі тіла Сонячної системи“.

4. Намалювати схему руху Місяця навколо Землі з зображенням фаз Місяця.

5. Дати відповіді на запитання:

Чому змінюється вигляд Місяця? _____

Як називають фазу, коли Місяць повернутий до Землі своїм темним боком?

Як називають положення, під час якого освітлена рівно половина півкулі Місяця, а термінатор поділяє диск навпіл? _____

Як називають період між двома новими Місяцями? _____

В який час доби Місяць сходить і заходить? Чи завжди він однаковий? _____

Які наслідки впливу Місяця на Землю? _____

6. Накреслити й пояснити (усно) схему виникнення припливів.

Завдання для аудиторної роботи:

1. Накреслити схему затемнення Сонця.

2. Дати відповіді на запитання:

Які причини сонячного затемнення? _____

З якого краю сонячного диска (західного чи східного) починається сонячне затемнення й чому? _____

У якому випадку спостерігається кільцеподібне сонячне затемнення? _____

3. Накреслити схему затемнення Місяця.

4. Дати відповіді на запитання:

Які причини затемнення Місяця? _____

В яких випадках можна спостерігати повне, а в яких часткове затемнення Місяця? _____

Чому навіть при повному місячному затемненні Місяць не зникає зовсім, а продовжує світитися тьмяним мідно-червоним світлом? _____

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Що таке Всесвіт? _____

2. Як класифікують зірки за масою, температурою, хімічним складом? _____

3. У чому полягає революційна сутність відкритої М. Коперником геліоцентричної системи? _____

4. Визначити спільні та відмінні ознаки планет земної групи й планет-гігантів.

5. Яка різниця між метеором и метеоритом? _____

6. Скласти схему „Вплив Місяця на Землю“.

7. Чи можна на Місяці спостерігати метеори та полярні саява? Відповідь обґрунтувати. _____

7. Виконати тестові завдання:

1. Які з названих одиниць виміру найбільш часто використовуються в астрономії для вимірювання відстаней:

а) кілометр, б) метр, в) світловий рік, г) астрономічна одиниця

2. Найвіддаленіша від Сонця планета Сонячної системи – це:

а) Нептун, б) Меркурій, в) Марс, г) Юпітер

3. Найближча до Сонця планета Сонячної системи – це:

а) Нептун, б) Меркурій, в) Марс, г) Юпітер

4. Холодні кулеподібні небесні тіла, які не випромінюють світло – це:

а) планети, б) зірки, в) комети, г) метеорити

5. Кулясті розжарені тіла, що випромінюють світло – це:

а) планети, б) зірки, в) комети, г) метеорити

6. Не мають супутників планети:

а) Земля, б) Юпітер, в) Венера, г) Меркурій д) Нептун

7. До планет земної групи відносяться планети:

а) Земля, б) Юпітер, в) Венера, г) Меркурій д) Нептун

8. До планетам гігантам відносяться планети:

а) Земля, б) Юпітер, в) Венера, г) Меркурій д) Нептун

9. Земля має форму: а) геоїда, б) сфероїда, в) кулі, г) еліпсоїда

10. Полярна зірка розташована в сузір'ї:

а) Кассіопея, б) Цефея, в) Велика Ведмедиця, г) Мала Ведмедиця

8. Відгадати загадки. Дати визначення понять цих об'єктів:

Толока не міряна, череда не лічена, пастух не найманий _____

Рівенька доріжка посипана горошком _____

Із вікна в вікно золоте веретено _____

Вертиться, крутиться, ніколи не стане, на нім живуть люди, і гори, і ями _____

Література: 5; 23; 29; 32.

Назвати географічні наслідки осьового обертання Землі. _____

Які географічні явища пов'язані з дією відхиляючої сили обертання Землі?

3. Намалювати схему положення Землі на орбіті в дні весняного (21 березня), осіннього (23 вересня) рівнодення, літнього (22 червня) і зимового (22 грудня) сонцестояння. На малюнку показати напрямок сонячних променів, земну вісь, екватор, тропіки, полярні кола, світоподіляючу лінію. Діаметр кола Землі має становити 5 см, сонячні промені слід проводити паралельними лініями, зберігаючи напрям земної осі.

3. Де влітку Сонце піднімається вище й де день довший у Санкт-Петербурзі чи в Луганську? Пояснити відповідь. _____

4. Навести приклади сезонних змін у живій та неживій природі.

5. Відповісти на питання:

На скільки годинних поясів і за яким принципом поділяють територію Землі? _____

Які принципи проведення годинних поясів на суші й у межах водяних просторів?

Що таке „лінія зміни дат“? Де вона проходить? _____

6. Дати визначення поняттям: всесвітній час, поясний час, місцевий час, декретний час.

Завдання для аудиторної роботи:

1. На міліметровому папері побудувати криву зміни дальності видимого горизонту залежно від висоти місця спостереження, використовуючи дані таблиці 2.

Табл. 2.

Зміна дальності видимого горизонту в залежності від висоти місця спостереження

Висота місця спостереження, м	Дальність видимого горизонту, км	Висота місця спостереження, м	Дальність видимого горизонту, км	Висота місця спостереження, м	Дальність видимого горизонту, км
I	3,8	100	38,3	3000	210
10	12,1	500	85,6	5000	271
50	27,1	1000	121,0	10000	383

Для побудови кривої береться система прямокутних координат. На осі абсцис відкладається висота місця спостереження, на осі ординат – дальність видимого горизонту.

При побудові кривої перші дві графи таблиці не беруться до уваги. Таким чином, на кривій буде показано зміну дальності видимого горизонту з висоти 100 м.

Рекомендовані масштаби: горизонтальний – 1:4000000, вертикальний – 1:100000. Графік вклеїти в робочий зошит.

2. Здійснити аналіз кривої. Указати:

А) Яка закономірність у зміні дальності видимого горизонту в залежності від висоти місця спостереження?

Б) До якого висновку призводить аналіз графіка й таблиці 2 стосовно форми Землі?

3. За графіком визначити дальність видимого горизонту з:

г. Говерли _____

г. Рома-Кош _____

г. Ельбрус _____

4. За допомогою графіка та карти визначити чи можна з г. Роман-Кош побачити турецькі береги. Відповідь аргументувати.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Чому Земля має магнітосферу? Описати її властивості.

2. Дати відповіді на запитання:

Чому та як змінюється освітленість Землі сонячними променями протягом року на різних широтах? _____

Які дні називаються днями рівнодення та днями сонцестояння? _____

3. Вирішити задачі:

а) Котра година за поясним часом у Києві, коли в Баку 23 години?

б) Котра година за місцевим середнім часом у Львові, якщо декретний час у Луганську 15 годин?

в) У Санкт-Петербурзі за московським часом 5 годин 20 хвилин. На якому меридіані знаходиться пункт, в якому середній місцевий час 10 годин 15 хвилин?

4. Навести приклади добових ритмів у живій та неживій природі _____

5. Пояснити українські прислів'я і приказки:

На новий рік прибавилося дня на заячий скік _____

Зимою сонце – як вдовине серце _____

Зимова днина така: сюди тінь, туди тінь, – та й минув день _____

В осінній час сім погод у нас: сіє, віє, туманіє, шумить, мете, гуде і зверху йде

5. Відгадати загадки:

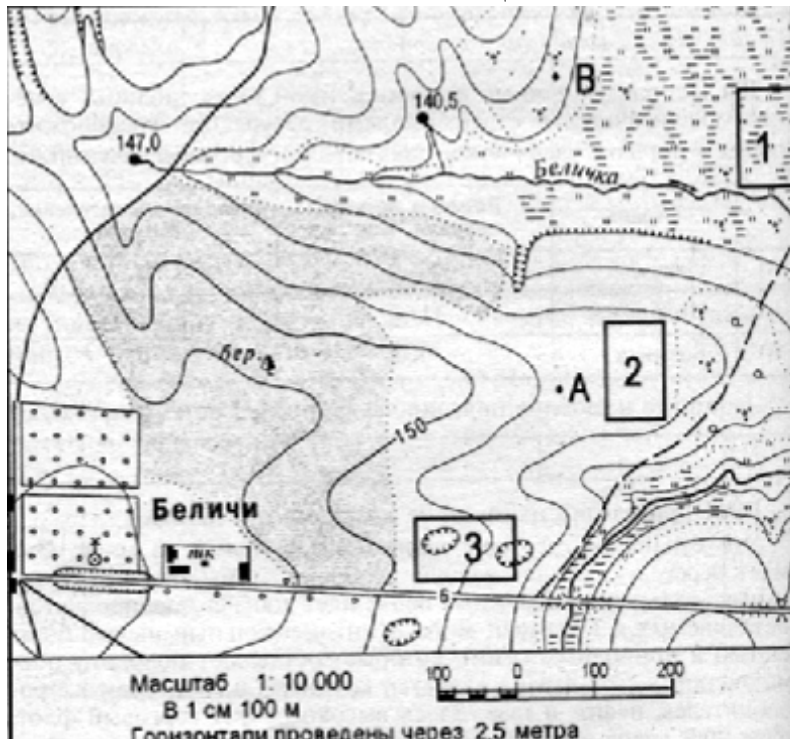
Увесь вік по одній дорозі ходить, а назад не повертається. _____

День і ніч крутиться, а ніхто не помічає. _____

Видно край, а не дійдеш. _____

Література: 2; 5; 7; 23; 27; 29; 32; 33.

7. Ознайомитися з планом місцевості й виконати завдання:

А. Визначити відстань від листяного лісу до болота

Б. Які об'єкти розташовані на ділянці 3?

В. У якому напрямку від точки А знаходиться точка В?

Г. Визначити азимут ділянки 2.

Д. Чи можна на ділянці 1 побудувати дитячий садок? Відповідь пояснити.

Є. На якій висоті знаходиться точка А?

8. Перевести числовий масштаб в іменований:

1:5000000 _____

1:200000 _____

1:90000000 _____

1:700 _____

8. Перевести іменований масштаб в числовий:

В 1 см 300 км _____

В 1 см 10 км _____

В 1 см 60 км _____

В 1 см 750 м _____

9. Користуючись фізичною картою України, визначити найкоротшу відстань:

Від Луганська до Азовського моря _____

Від Луганська до Києва _____

Завдання для аудиторної роботи:

1. Користуючись географічними атласами, дати відповідь на такі запитання:

а) які океани омивають:

Австралію _____
 Південну Америку _____
 Євразію _____

б) які океани сполучаються протоками:

Дрейка _____
 Беринга _____
 Басовою _____

в) в яких океанах розташовані острови:

Врангеля _____
 Калімантан _____
 Ісландія _____
 Нова Гвінея _____
 Сахалін _____

г) на яких материках розташовані такі географічні об'єкти:

мис Барроу _____
 Скелясті гори _____
 Валдайська височина _____
 Плоскогір'я Декан _____
 Вірменське нагір'я _____
 Вулкан Еребус _____
 Великі рівнини _____
 Амазонська низовина _____
 Великий Вододільний хребет _____
 Патагонське плато _____

2. Знайти й визначити географічні координати міст:

Луганськ _____
 Львів _____
 Ташкент _____
 Баку _____
 Бостон _____
 Якутськ _____
 Лондон _____
 Сідней _____

3. За координатами знайти на карті міста:

50° 27' пв.ш. 30° 44' сх.д. _____

49° 58' пв.ш. 36° 15' сх.д. _____

55° 45' пв.ш. 37° 37' сх.д. _____

40° 43' пв.ш. 74° 00' зх.д. _____

37° 49' пд.ш. 144° 57' сх.д. _____

4° 35' пв.ш. 74° 04' зх.д. _____

34° 35' пд.ш. 58° 22' зх.д. _____

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Стрілками показати правильне співвідношення:

А) перевищення висоти однієї точки земної поверхні над іншою абсолютна висота

перевищення висоти точки земної поверхні над рівнем моря, прийнятого за нуль метрів відносна висота

Б) лінії на карті проведені паралельно екватору горизонталі

короткі лінії, що показують вільним кінцем напрямом схилу меридіани

лінії, що з'єднують точки місцевості з однаковою абсолютною висотою паралелі

лінії на карті та глобусі, що з'єднують два полюси бергштрихи

В) дрібномасштабна карта 1: 60 000 000

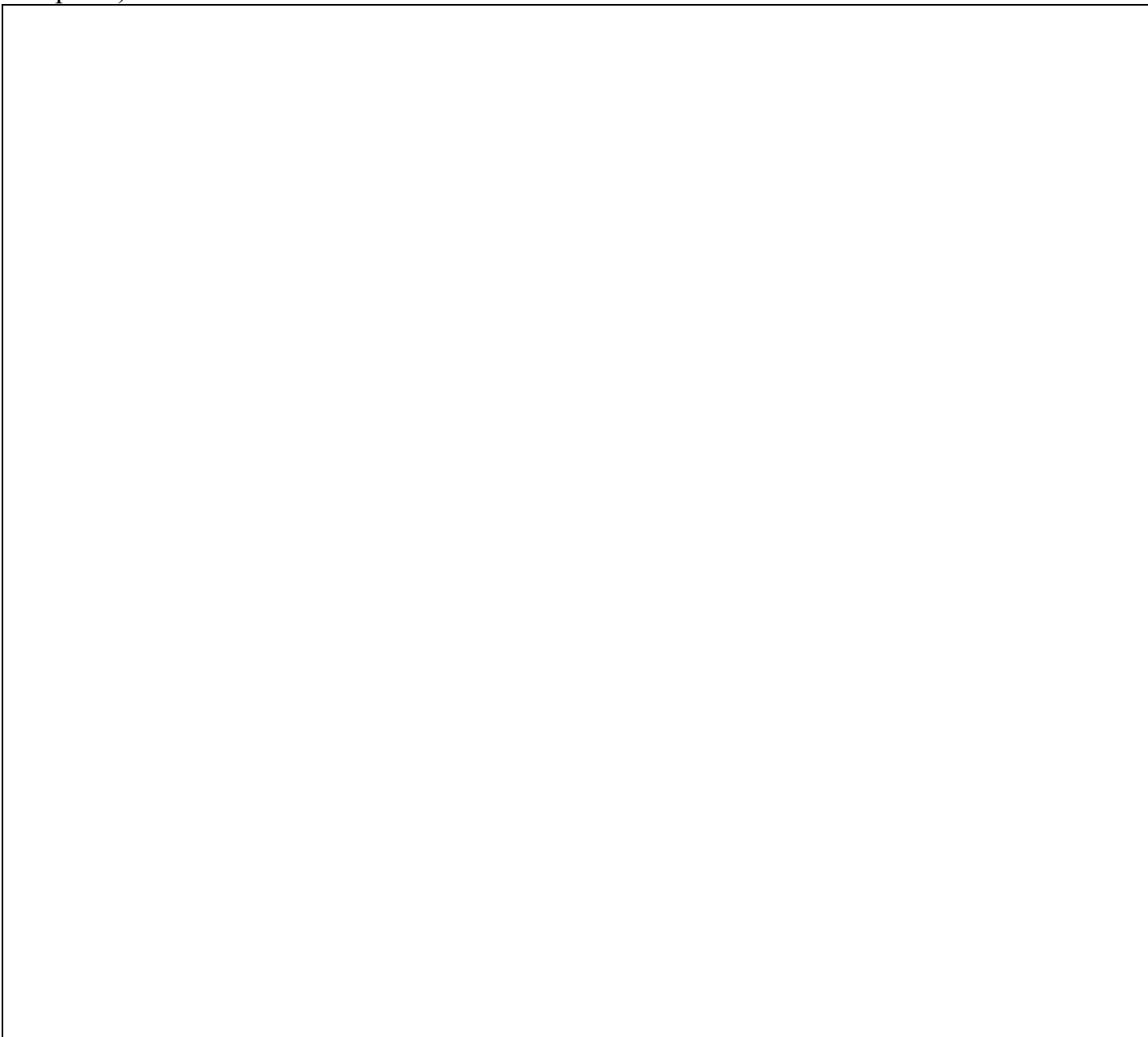
великомасштабна карта 1: 5000

середньомасштабна карта 1:300 000

2. Скласти схему „Види картографічних проєкцій“

3. Скласти план місцевості за описом (масштаб плану в 1 см –500 м):

На території даної місцевості в напрямку з півночі на південь проходить шосе. Його перетинає ґрунтова дорога, що тягнеться з південного заходу на північний схід. У 5 км на північ від перетину шосе з ґрунтовою дорогою розташоване сільське селище Сорокіно, яке тягнеться уздовж шосе на 1,5 км. Уздовж західної околиці селища розташований сад. У 3 км на південь від місця перетину шосе й ґрунтової дороги побудований металевий міст через річку, яка тече в південно-західному напрямку. На правому березі річки лежить луг, а вздовж лівого тягнеться змішаний ліс. Уздовж шосе від мосту до селища простягнулася смуга чагарнику шириною до 500 м (по обидві сторони)

4. Розгадати ребуси:

Література: 2; 14; 23; 27; 29; 33.

3. Дати відповідь на запитання:

Що таке мінерали? _____

Які основні діагностичні ознаки мінералів? _____

Записати шкалу Мооса. Для чого вона потрібна? _____

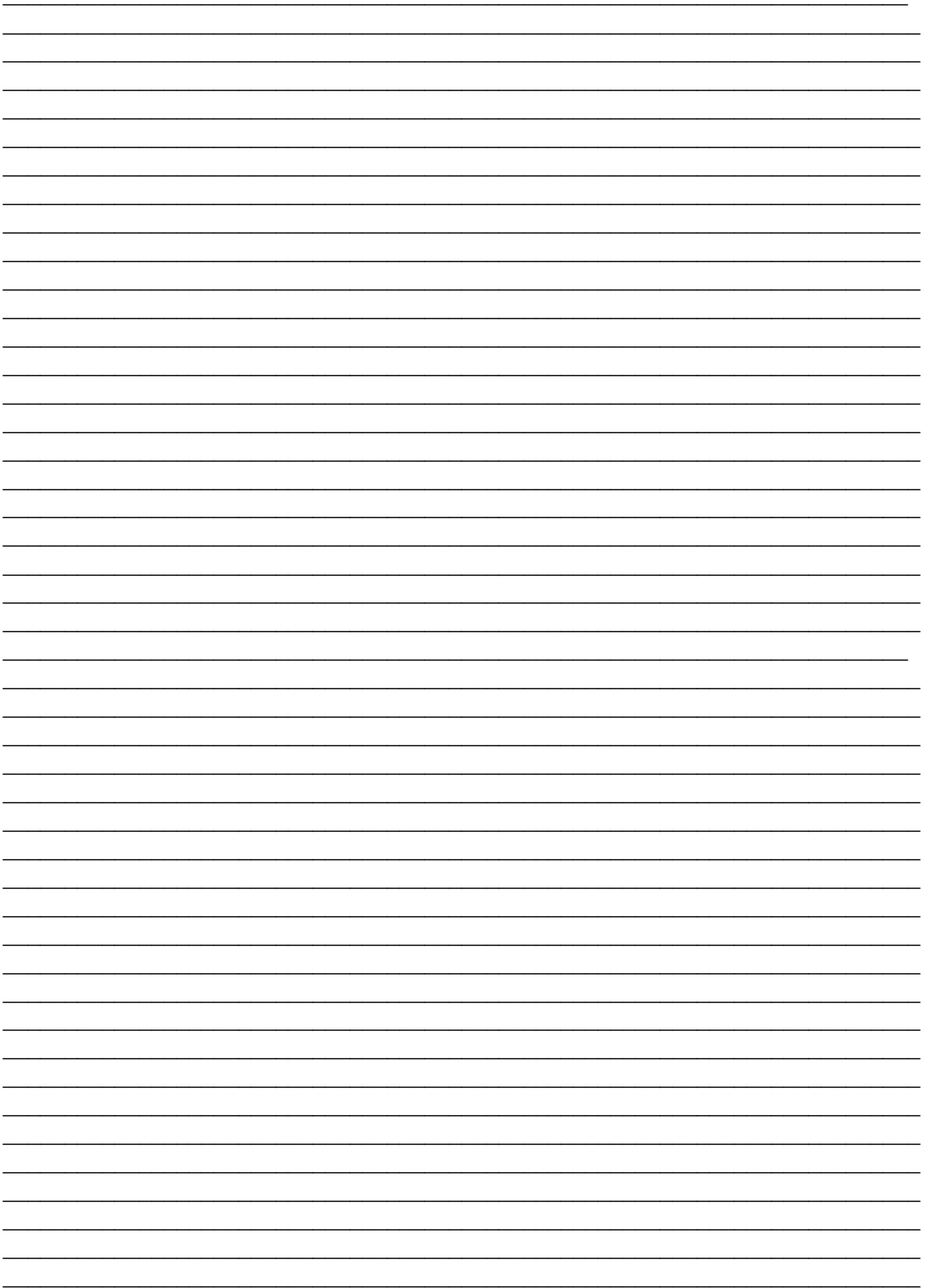
Як класифікують мінерали за хімічним складом? _____

Назвати найбільш поширені мінерали своєї місцевості.

Що таке гірська порода? _____

Як поділяються гірські породи за походженням? Навести приклади.

Назвати основні діагностичні ознаки гірських порід?

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Скласти схему „Види тектонічних рухів“.

2. Намалювати схему „Будова вулкана“. На схемі позначити всі складові частини вулкану.

Тема 5. Рельєф земної поверхні.

Обладнання: настінна фізична карта світу, атласи світу, атласи Луганської області, міліметровий папір, приладдя для креслення, кольорові олівці.

Завдання для самостійної роботи:

1. Відповісти на питання:

Що таке рельєф? _____

Які основні причини різноманітності рельєфу? _____

2. Дати визначення поняттям: вивітрювання, ерозія, акумуляція, рівнини, гори.

3. На конкретних прикладах довести взаємозв'язок між тектонічним будовою і рельєфом місцевості. _____

4. Скласти класифікаційну таблицю форм рельєфу за розмірами.

Табл. 5.

Класифікація форм рельєфу за розмірами

№	Форми рельєфу	Приклади форм рельєфу	Географічні об'єкти
1	Планетарні	Материк	Африка
2			
3			
4			
5			

5. Скласти схеми:

„Види рівнин“

„Види гір“

6. Нанести на контурну карту півкуль найбільші гірські системи та рівнини світу, найвищі гірські вершини, найбільші вулкани, виділити на карті серединно-океанічні хребти та найбільші западини дна Світового океану. При виконанні завдання дотримуватися послідовності дій у відповідності зі складом прийому роботи з контурною картою (Додаток А).

Завдання для аудиторної роботи:

1. На міліметровому папері побудувати поперечний профіль через материк Євразія за 80° сх. д. Визначити морфоструктурні елементи гірських та рівнинних областей, користуючись шкалою висот та масштабом карти. Рекомендований масштаб: горизонтальний: в 1 см – 300 км, вертикальний: в 1 см – 1000 м. Профіль вклеїти в робочий зошит.

2. Проаналізувати побудований профіль з використання тектонічної карти. Дати відповіді на запитання:

До яких геоструктурних елементів земної кори приурочені рівнини? Навести приклади. _____

Які форми рельєфу відповідають висотам (навести приклади):

Від 0 до 200 м _____

Від 200 до 500 м _____

Вище 1000 м _____

До якої форми рельєфу приурочена максимальна висота поверхні суші вздовж меридіана 80 сх. д.? _____

До якої форми рельєфу приурочена мінімальна висота поверхні суші вздовж меридіана 80 сх. д.? _____

3. Намалювати поперечний переріз річкової долини. Надпишіть елементи долини (русло, заплаву, тераси, береги). На схематичному малюнку позначити елементи однієї з терас (площадка, бровка, уступ).

Питання та завдання для самоконтролю:

1. На конкретних прикладах довести, що формування рельєфу – це результат спільної дії ендегенних і екзогенних факторів рельєфоутворення.

2. На міліметровому папері побудувати профіль дна Тихого океану за 150° сх. д. (через Охотське море). На профілі визначити морфоструктурні елементи дна океану. Масштаб вибрати самостійно. Профіль вклеїти в робочий зошит.

5. Виконати тестові завдання:

1. Ділянка виходу кристалічного фундаменту платформи на поверхню називається:

- а) рифт
 б) щит
 в) чохол
 г) горст

2. Що є причиною утворення дюн і барханів?

- а) діяльність льодовиків
 б) діяльність людини
 в) діяльність вітру
 г) діяльність збігаючих вод

3. До екзогенних чинників рельєфоутворення відносяться:

- а) тектонічні рухи
 б) робота льодовиків
 в) магматизм
 г) робота річок

4. Встановити відповідність між тектонічними структурами й відповідними їм формами рельєфу:

1. Стародавня Південноамериканська платформа

2. Область Кайнозойської складчастості

- а) Анди
 б) Амазонська низовина
 в) Бразильське плоскогір'я
 г) Гвіанське плоскогір'я

5. До якої складчастості відносять Кавказькі гори?

- а) герцинської
 б) альпійської
 в) байкальської
 г) каледонської

6. Які гірські системи входять до складу Альпійсько-Гімалайського складчастого поясу?

- а) Уральські
 б) Скандинавські
 в) Аппеніни
 г) Карпати

7. До ендегенних чинників рельєфоутворення відносяться:

- а) тектонічні рухи
 б) робота льодовиків
 в) магматизм
 г) робота річок

8. Яка з перерахованих форм рельєфу Євразії має висоту до 200 м?

- а) Поліська низовина
 б) нагір'я Тибету
 в) Подільська височина
 г) Скандинавські гори

9. До флювіальних форм рельєфу належать:

- а) балки
 б) яри
 в) карстові воронки
 г) степові блюдця

10. До суфозійних форм рельєфу належать:

- а) балки
 б) яри
 в) карстові воронки
 г) степові блюдця

Література: 2; 7; 9; 14; 19; 22; 27 – 29; 33.

Тема 6. Гідросфера

Обладнання: настінна фізична карта світу, атласи світу, атласи Луганської області, курвіметри, міліметровий папір, приладдя для креслення, кольорові олівці.

Завдання для самостійної роботи:

1. Зробити схематичний малюнок „Круговорот води в природі“. Стрілками показати напрям переносу вологи в атмосфері й напрям стоку з суші.

Проаналізувати схему „Круговорот води в природі“ й відповісти на питання:
Як відбувається малий круговорот води в природі? _____

Що являє собою великий круговорот води в природі? _____

Які оболонки Землі пов'язуються в процесі круговороту води? Відповідь аргументувати.

Які фактори визначають круговорот води у природі?

Яке значення малого й великого круговороту в природі?

2. Скласти схему „Склад гідросфери“.

4. На контурну карту світу нанести: межі Тихого, Атлантичного, Індійського й Північного Льодовитого океанів, основні океанічні течії (позначити стрілками різних кольорів теплі й холодні течії, підписати їхні назви), найбільші моря, затоки, протоки, ріки й озера світу. При виконанні завдання дотримуватися послідовності дій у відповідності зі складом прийому роботи з контурною картою (Додаток А).

Завдання для аудиторної роботи:

1. Використовуючи статистичні дані, на міліметровому папері побудувати колову діаграму „Об’єм води Світового океану“. Діаграму вклеїти в робочий зошит.

Об’єм води, в млн. км. куб.: Тихий океан – 707, 1, Атлантичний океан – 330,1, Індійський океан – 284,6, Північний Льодовитий океан – 16, 7, Світовий океан – 1338, 5.

2. На підставі аналізу підручника, додаткових літературних джерел та географічних атласів складсти порівняльну характеристику морів біля берегів Євразії: Аравійське, Баренцове, Жовте, Каспійське, Середземне, Філіппінське. Результати занести в таблицю з такими графами: географічне положення; тип моря (окраїнне, внутрішнє, міжострівне); розміри й контури; острови й півострови, заливи, проливи; основні параметри (площа, середні й максимальні глибини, температурний режим, солоність вод); рух води (течії, припливи); природні ресурси, їх господарське використання.

3. Скласти список річок басейну р. Сіверський Донець у межах Луганської області. Результати роботи представити у вигляді таблиці 7. Довжину річки визначити за допомогою курвіметру за атласом Луганської області.

Табл. 7.

Річки басейну р. Сіверський Донець

Назва річки (приток)	Притока якого берега	Довжина (км)

4. Проаналізувати відповідні карти атласу Луганської області й табл. 7 та відповісти на питання:

Які річки є найбільшими правими притоками Сіверського Дінця? _____

Які річки є найбільшими лівими притоками Сіверського Дінця? _____

Яка роль місцевих річок у життєдіяльності населення Луганщини? _____

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Скласти схеми:

„Види морських течій“

„Залягання підземних вод“

„Види озер за походженням озерної улоговини“

2. На міліметровому папері побудувати стовпчикову діаграму площ басейнів річок світу: Амазонка (7182 тис. км²), Міссісіпі (з Міссурі) (3238 тис. км²), Ніл (2870 тис. км²), Ганг (1125 тис. км²), Дніпро (504 тис. км²).

Масштаб: в 1 см – 500 тис. км. Діаграму вклеїти в робочий зошит.

3. Відповісти на питання:

Що таке басейн ріки? _____

Що входить до складу річкової системи? _____

Як визначити праві та ліві притоки ріки? _____

Як вимірюється довжина ріки по карті? _____

Що таке вододіл ріки? _____

Які види роботи виконує ріка? Навести приклади. _____

Які ви знаєте основні види живлення річок? _____

Що таке водний режим ріки? _____

Які фактори впливають на водний режим річки? _____

Чим озеро відрізняється від водосховища? _____

Як класифікуються озера за солоністю? Навести приклади. _____

Як виникають болота? По яких ознаках їх класифікують? _____

Що таке льодовик і як він формується? _____

Як льодовики впливають на живлення і режим річок? _____

4. Виконати завдання:

t Підкреслити в дужках два слова, що є найбільш істотними для слова перед дужками:

Ріка (берег, русло, риба, човен, водний потік, твань)

t Виділити істотні ознаки, що поєднують ці природні об'єкти:

затока – протока _____

підземні води – озеро _____

t Виділити всі ознаки, за якими ці природні об'єкти відрізняються один від одного:

океан – болото _____

t Уважно проаналізувати запропоновані закономірності, визначити зв'язок між словами в кожній наведеній парі й за аналогією дописати пропущене слово:

Чорне – Атлантичний

Жовте –

Дніпро – ріка

Ялпуг –

поверхневі води – річкові долини

підземні води –

t Про які природні об'єкти йде мова? Аргументувати свою думку:

„Морозильники планети“ _____

„Морська ріка“ _____

„Гуркітлива вода“ _____

„Сині очі планети“ _____

„Комори прісної води“ _____

5. Обчислити витрату води в річці, якщо ширина річки 10 м, середня глибина річки 1 м, швидкість річки 1 м / с.

6. На підставі аналізу періодичної преси й матеріалів мережі Internet, зробити підборку цікавих фактів про поверхневі й підземні води Луганської області.

Тема 7. Атмосфера

Обладнання: настінна кліматична карта світу, географічні атласи, атласи Луганської області, контурні карти, міліметровий папір, приладдя для креслення, метеорологічні прибори (термометр, гігрометр, психрометр, барометр-анероїд, анемометр).

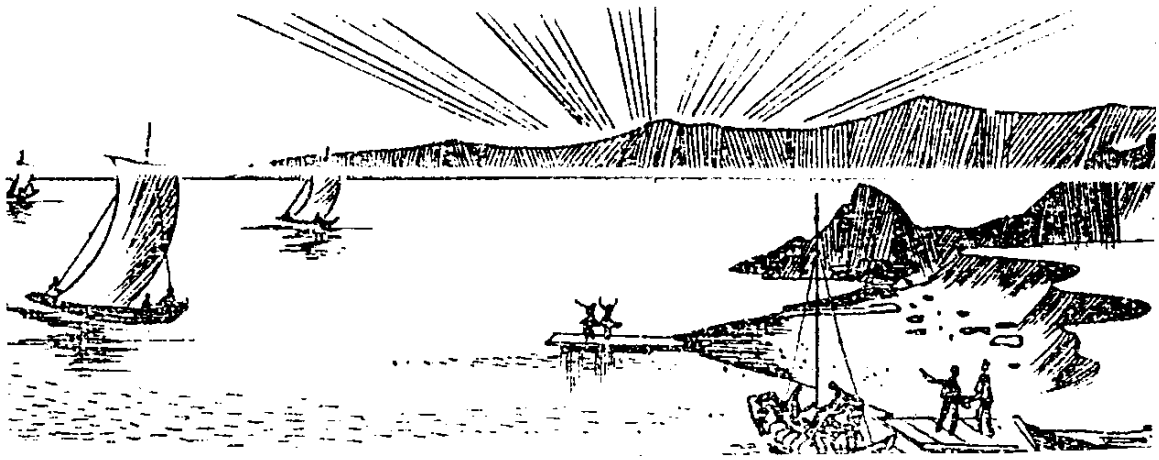
Завдання для самостійної роботи:

1. Дати визначення поняттям: атмосфера, тиск повітря, вітер, вологість повітря, опади, хмарність, повітряні маси, погода, клімат, циклон, антициклон, кліматичні пояси.

Lined writing area for the student's response.

5. Скласти характеристику кліматичних поясів Землі. Результати роботи представити в таблиці з наступними колонками: кліматичний пояс, тип клімату, мінімальна t , максимальна t , кількість опадів, режим опадів.

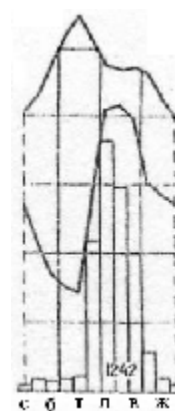
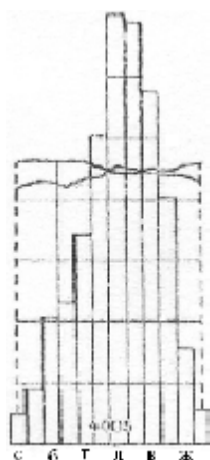
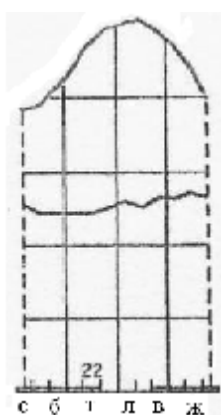
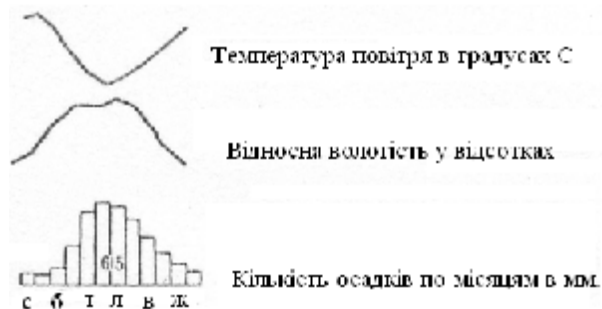
6. Розглянути малюнок і дати відповідь на запитання: “Який час доби на ньому зображено?”. Відповідь аргументувати.

7. На основі власних спостережень за погодою (Додаток Б) на міліметровому папері побудувати графік місячного ходу температури. Графік вклеїти в робочий зошит.

Завдання для аудиторної роботи:

1. За наданими кліматодіаграмами визначити тип клімату:

2. Використовуючи кліматичну карту Луганської області, виписати основні кліматичні показники для свого населеного пункту в таблицю 8:

Табл. 8

Кліматичні показники _____

Назва населеного пункту	Середня температура повітря (°С)		Річна кількість опадів (мм)	Переважаючий напрямок вітру	
	січень	липень		січень	липень

3. Обчислити:

Чому дорівнює добова кількість опадів, якщо показник вимірювання в 7 годин – 4 мм, а в 19 годин – 2 мм? _____

Чому дорівнює добова амплітуда коливання температур, якщо термометр показав: о 7 годині 3°C ; о 13 годині 5°C , о 19 годині 1°C ? _____

Атмосферний тиск біля підніжжя гори висотою 3000 м дорівнює 763 мм рт. ст. Який показник тиску буде на її вершині?

Температура повітря біля поверхні Землі 25°C . Якою буде температура на висоті 2000 м?

Температура повітря на верхівці гори висотою 4000 м дорівнює -16°C . Яка температура повітря біля її підніжжя?

5. Ознайомитися з будовою та призначенням основних метеорологічних приладів (термометром, барометром, психрометром, анемометром, флюгером, опадоміром) та методикою роботи з ними. Намалювати прилади в зошиті, позначити їх основні складові.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Відповісти на питання:

Які гази входять до складу атмосфери? _____

З яких шарів складається атмосфера? _____

Які ви знаєте основні показники стану атмосфери? _____

Від чого залежить температура повітря? _____

Як змінюється температура повітря з висотою? _____

Яка основна причина утворення вітру? _____

Чому в різних частинах земної поверхні переважають різні вітри? _____

Яка основна причина утворення хмар? _____

Чим обумовлюється постійна мінливість погоди? _____

2. Скласти схему „Види опадів“.

3. Виділити загальні ознаки між двома поняттями:

Дощ – сніг _____

Бриз – мусон _____

Тропосфера – стратосфера _____

Гігрометр – термометр _____

4. У якому випадку вітер буде сильніший? Позначити стрілкою напрямок вітру в кожному з випадків.

а) атмосферний тиск над сушею 758 мм, над морем 761 мм

б) атмосферний тиск над сушею 749 мм, над морем 747 мм

5. Уважно розглянути картину С. Нікіреєва „Зима“.

Яка циклональна чи антициклональна погода була в селі в момент малювання картини? Відповідь аргументувати.

2. Співвіднести показники стану атмосфери та прилади для їх вимірювання:

1. Температура	а) барометр-анероїд
2. Тиск	б) опадомір
3. Відносна вологість	в) анемометр
4. Швидкість вітру	г) гігрометр
5. Опали	д) термометр

3. Співвіднести показники стану атмосфери та одиниці їх виміру:

1. Температура	а) мм рт. ст.
2. Тиск	б) мм
3. Відносна вологість	в) м / с
4. Вітер	г) %
5. Опали	д) ° С

4. Співвіднести гази, що входять до складу атмосфери, і їх функціональне значення:

1. Кисень	а) необхідний для процесів дихання, горіння, гниття
2. Азот	б) регулює вміст кисню в атмосфері
3. Вуглекислий газ	в) затримує тепло, що йде від земної поверхні
4. Озон	г) не пропускає до земної поверхні згубне випромінювання

5. Співвіднести гази, що входять до складу атмосфери та їх процентний вміст:

1. Кисень	а) 0,03%
2. Азот	б) 78%
3. Вуглекислий газ	в) 21%

6. Співвіднести опади з їх фізичним станом:

1. Тверді	а) дощ, б) град, в) роса, г) туман, д) мряка,
2. Рідкі	ж) паморозь, з) іній, і) сніг, к) крупа

7. Для якого типу клімату характерна ця особливість: "Характеризується зміною стійких вітрів за сезонами року, що позначається на кількості й режимі випадання опадів"?

- а) континентальний, б) мусонний, в) морський, г) перехідний

8. Для якого з нижче перерахованих кліматичних поясів характерні морський, континентальний і мусонний типи клімату?

- а) тропічного, б) полярного, в) екваторіального, г) субполярного

9. Основною ознакою перехідних кліматичних поясів є:

а) зміна кута падіння сонячних променів	б) постійність повітряних мас
в) сезонні переміщення повітряних мас	г) зміни кількості опадів за сезонами

10. Співвіднести опади з місцем їх утворення:

1. Хмари	а) дощ, б) град, в) роса, г) туман, д) мряка,
2. Біля земної поверхні	ж) паморозь, з) іній, і) сніг, к) крупа

Література: 1; 2; 7; 10; 13; 14; 23; 27 – 29; 33.

Яке значення має кругообіг речовин для існування біосфери? Навести приклади.

3. Підготувати повідомлення: „Вплив людини на біосферу“.

4. Скласти схеми:

„Основні ґрунтоутворюючі чинники“

„Основні типи ґрунтів“

--	--	--

2. Навести приклади рослин і тварин своєї місцевості, занесених у Червону книгу України. _____

3. Пояснити українські прислів'я:

Земля потребує доброї погоди, доброго насіння, доброго робітника.

Про землю піклуйся – золотим зерном милуйся.

4. Скласти кросворд на тему „Біосфера“.

Завдання для аудиторної роботи:

1. На основі аналізу карти „Географічні пояси і природні зони світу“ виконати завдання:

Скласти характеристику географічних поясів та зон світу за планом: назва географічного поясу, назва географічної зони, кліматичні умови (особливості температурного режиму, характер зволоження), зональні типи ґрунтів, представники рослинного й тваринного світу, ендеміки.

На прикладі структури географічної зональності Північної Америки висвітлити причини широтного простягання географічних зон (у північній частині материка) й субмеридіанального (у південній).

2. На міліметровому папері побудувати стовпчикову діаграму площ природних зон Землі. Рекомендований масштаб: горизонтальний: 1 см – 1 природна зона, вертикальний: в 1 см – 10 млн. км кв. Діаграму вклеїти в робочий зошит.

Площі природних зон Землі, млн. км кв. : тундра – 5,6; лісотундра – 4,5; лісів – 52,4; лісостепів і прерій – 5,1; саван і рідколісь – 25,8; степів – 6,2; пустель і напівпустель – 49, 4.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Дати відповіді на запитання:

Що таке природний комплекс? _____

Які компоненти входять до складу природного комплексу? _____

2. Навести приклади:

t взаємозв'язку природних компонентів у природному комплексі

t зміни природного комплексу під впливом господарської діяльності людини

3. Визначити, які природні зони зображені на малюнках. Поруч з малюнками записати по три представника рослинного й тваринного світу цих природних зон.

4. Підкреслити слово-образ, що характеризується словами, які залишилися:

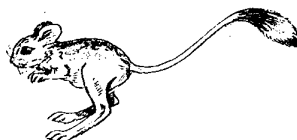
Безлісся, мерзлота, лемінги, тундра, лишайники.

Савана, баобаби, зебри, гепарди, слонова трава.

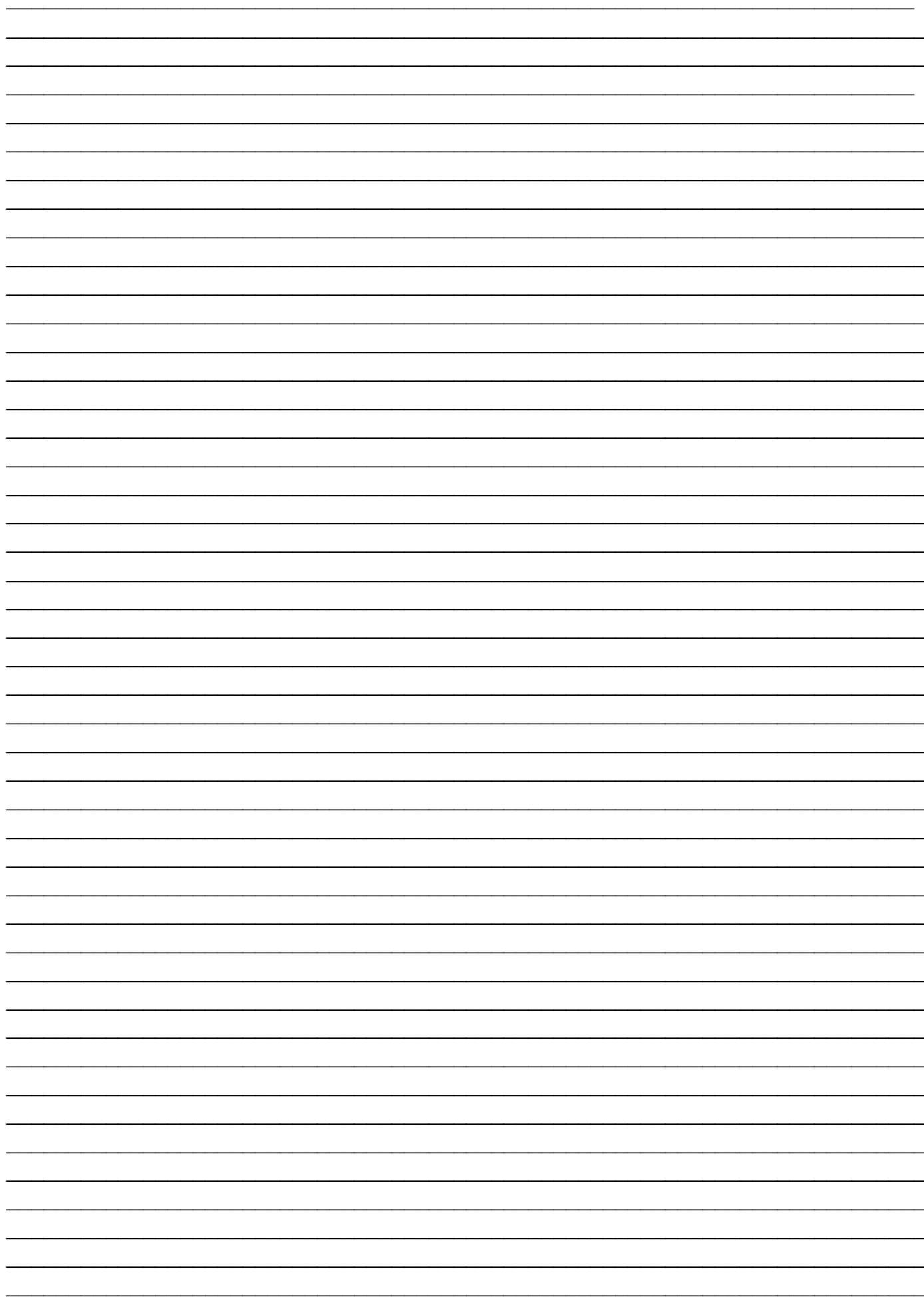
Ящірки, змії, пісок, пустеля, тушканчики.

Вологість, ліани, гілеї, мавпи, ягуари.

5. Підписати назви тварин і природні зони, де вони мешкають

Література: 2; 6; 7; 10; 13; 14; 22; 27–28; 33.

2. Використовуючи статистичні дані таблиці 11 „Середньомісячні температури повітря в Луганську“, побудувати на міліметровому папері графік річного ходу температур. Графік вклеїти в робочий зошит.

Табл. 11

Середньомісячні температури повітря в Луганську

Місто/місяць	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Луганськ	-3,5	-3,2	1,7	10,1	15,6	20,0	22,4	20,9	15,0	8,6	1,5	-3,0

3. Проаналізувати графік річного ходу температур у Луганську й визначити:

Найвищу температуру_____

Найнижчу температуру_____

Річну амплітуду температур_____

Середню річну температуру_____

З чим пов'язана зміна температур у Луганську протягом року?_____

4. Використовуючи середні дані за кількістю опадів на території Луганська в різні сезони, на міліметровому папері скласти стовпчасту діаграму розподілу опадів за сезонами року на території Луганської області (вертикальний масштаб – в 1 см 10 мм).

Зима: грудень – 40 мм, січень – 38 мм, лютий – 35 мм; весна: березень – 31 мм, квітень – 30 мм, травень – 46 мм; літо: червень – 73 мм, липень – 70 мм, серпень – 38 мм; осінь: вересень – 52 мм, жовтень – 36, листопад – 39 мм. Підрахувати річну кількість опадів. Зробити висновок, на який сезон припадає найбільша кількість опадів. Діаграму вклеїти в робочий зошит.

5. На основі аналізу карти „Тваринний світ“ в атласі Луганської області й додаткових джерел інформації схарактеризувати особливості поширення тварин по територіальних угрупованнях Луганщини. Результати аналізу представити у вигляді таблиці 12:

Табл. 12.

Поширення тварин по територіальних угрупованнях

Природні комплекси	Види, що найчастіше зустрічаються

Література:

1. Агрокліматичний довідник по Луганській області (1986 – 2005) – Луганськ : ТОВ „Віртуальна реальність“, 2011. – 216 с.
2. Атлас мира [Карты] / Фед. служба геодезии и картографии России; [гл. ред. Г. В. Поздняк; Н. Н. Полункина; отв. ред. Н. В. Чудакова]. – М. : Картография, 2003. – 360 с.
3. Вишневский В. И., Косовець О. О. Гідрологічні характеристики річок України / В. И. Вишневский, О. О. Косовець. – К. : Ніка-Центр. – 2003. – 324 с.
4. Водные ресурсы Сватовщины: состояние, использование, охрана [Электронный ресурс] // Сайт города Сватово / Режим доступа : <http://svatovo.lg.ua/river/voda.htm> l
5. Волинский Б. А. Астрономия : учеб. пособ. для естеств.–геогр. фак. пед. ин-тов /Б. А. Волинский / под ред. проф. Р. В. Куницкого. – М. : Просвещение, 1971. – 208 с.
6. Вопросы юного натуралиста [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://pochemuchsa.ru/naturalist/priroda5.html>
7. Географический энциклопедический словарь. Географические названия / [гл. ред. В. М. Котляков]. – М. : Большая Рос. энцикл., 2003. – 903 с.
8. Джерела Новопсковського району [Электронный ресурс] // Новопсковщина – соціально-економічний портрет (історико-краєзнавчий портал) / Режим доступа : <http://yhp9.narod.ru/dzherela.htm> l
9. Донецкий кряж [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://stepnoy-sledopyt.narod.ru/geologia/karandeeva/5/5.htm>
10. Загальне землезнавство. Практикум : посіб. для пед. інститутів / За ред. М. Ю. Кулаковської і П. О. Шкрябія. – К. : Вища школа, 1981. – 248 с.
11. Зелёные жемчужины Луганщины [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://greenlg.blox.ua/html>
12. Киселева Балка [Электронный ресурс] // Достопримечательности Донбаса / Режим доступа : <http://utraveller.org.ua/?p=258>
13. Кравчук П. А. Географический калейдоскоп / П. А. Кравчук / под ред. Э. Т. Палиенко. – К. : Рад.шк., 1989. – 143 с. : ил.
14. Луганська область. Атлас. – К. : Картографія, 2004. – 33 с.
15. Луганская область [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://www.experts.in.ua/regions/detail.php?ID=4334>
16. Луганская область [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://ukrmap.su/ru-gr/502.htm> l
17. Луганская область [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://www.rada.com.ua/rus/RegionsPotential/Luhansk/>
18. Манжола О. С. Водні ресурси Луганщини [Электронный ресурс] / О. С. Манжола // Водогосподарник Луганщини. – 2011. – № 1. – Режим доступу : <http://www.vodgosp.lg.ua/page39/>
19. Мезенцев В. А. Энциклопедия чудес. Обычное в необычном / В. А. Мезенцев. – М. : Знание, 1988. – 288 с.
20. Могила Мечетная [Электронный ресурс] // Мергелева гряда – Режим доступа : http://pan-ua.narod2.ru/mergel/mogila_mechetnaya/

21. Музафаров В. Г. Определитель минералов, горных пород и окаменелостей / В. Г. Музафаров. – М. : Недра, 1979. – 327 с.
22. Неклюкова Н. П. Общее землеведение. Литосфера. Биосфера. Геогр. оболочка : учеб. для студентов пед. ин-тов : в 2 ч. / Н. П. Неклюкова. – М. : Просвещение, 1975. – Ч. 1. – 224 с.
23. Неклюкова Н. П. Общее землеведение. Земля как планета. Атмосфера. Гидросфера : учеб. для студентов пед. ин-тов : в 2 ч. / Н. П. Неклюкова. – М. : Просвещение, 1975. – Ч. 2. – 336 с.
24. Природа Луганской области [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://www.nashkray.kiev.ua/prirodaluganskoioblasti.html>
25. Природные ресурсы Луганской области [Электронный ресурс] // Природные ресурсы областей Украины / Режим доступа : http://www.ua.all.biz/regions/?fuseaction=adm_main.showSectionsList&sc_id=7
26. Трегубенко О. М. Зошит фенологічних і метеорологічних спостережень за природою рідного краю / Олена Миколаївна Трегубенко; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка“. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2009. – 56 с.
27. Физико-географический атлас мира / гл. ред. С. И. Шуров. – М. : ГУГК, 1964. – 277 с.
28. Фисуненко О. П., Жадан В. И. Природа Луганской области / О. П. Фисуненко, В. И. Жадан. – Луганск, 1994. – 234 с.
29. Шубаев Л. П. Общее землеведение : учебник для студентов-географов пед. ун-тов и пед. ин-тов / Л. П. Шубаев. – М. : Высш. школа, 1977. – 455 с.
30. Шищенко П. Г., Сорокіна Г. О. Геосайти Луганської області: їх раціональне використання та охорона : монографія / П. Г. Шищенко, Г. О. Сорокіна. – Луганськ : Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка“, 2008. – 184 с.
31. Экология [Электронный ресурс] // Информационный портрет Луганского региона / Режим доступа : http://www.irp.lg.ua/rus/content.php?type=90878164_0400
32. Энциклопедический словарь юного астронома / Сост. Н. П. Ерпылев. – М. : Педагогика, 1986. – 336 с. : ил.
33. Энциклопедический словарь юного географа-краеведа / Сост. Г. В. Карпов. – М. : Педагогика, 1981. – 384 с. : ил.

Теми для самостійного опрацювання

1. Джерела географічної інформації.
2. Планети Сонячної системи.
3. Гравітаційне поле Землі.
4. Геомагнітне поле Землі.
5. Рельєф дна Світового океану.
6. Морфоскульптурний мезорельєф.
7. Кругообіг води в географічній оболонці.
8. Циркуляція атмосфери.
9. Місцеві ознаки погоди.
10. Генетична класифікація клімату Б. П. Алісова.
11. Біосфера. Сучасний стан біосфери.
12. Ноосфера
13. Ґрунт як особливе природне утворення.
14. Вплив господарської діяльності людей на стан природних оболонок землі.
15. Історія досліджень природи Луганщини.
16. Унікальні форми рельєфу Луганської області.
17. Несприятливі природні процеси Луганщини.
18. Фізико-географічне районування Луганщини.
19. Природоохоронні території та пам'ятки природи Луганщини.
20. Екологічні проблеми Луганської області.

Питання для підготовки до модульної контрольної роботи

1. Джерела географічної інформації.
2. Земля і Всесвіт.
3. Загальна характеристика планет Сонячної системи.
4. Характеристика Землі як планети.
5. Гравітаційне поле Землі.
6. Геомагнітне поле Землі.
7. Рухи Землі.
8. Географічне значення форми та розмірів Землі.
9. Літосфера. Внутрішня будова Землі.
10. Тектонічні структури, їх будова, етапи формування.
11. Фізичні й хімічні властивості мінералів та гірських порід.
12. Рельєфоутворюючі процеси. Основні структурні елементи земної кори.
13. Форми рельєфу земної поверхні.
14. Морфоскульптурний мезорельєф.
15. Рельєф дна Світового океану.
16. Гідросфера. Характеристика складових гідросфери.
17. Кругообіг води в географічній оболонці.
18. Атмосфера. Склад, будова.
19. Показники стану атмосфери.
20. Погода. Клімат. Кліматоутворюючі чинники.
21. Генетична класифікація кліматів (за Б. П. Алісовим).
22. Циркуляція атмосфери.
23. Місцеві ознаки погоди.
24. Біосфера. Сучасний стан біосфери.
25. Ноосфера.
26. Ґрунт як особливе природне утворення.
27. Вплив господарської діяльності людей на стан природних оболонок Землі.
28. Географічна оболонка. Закономірності географічної оболонки.
29. Диференціація географічної оболонки. Географічні пояси. Природні зони.
30. Географічне положення Луганської області.

31. Історія досліджень природи Луганщини.
32. Тектонічна та геологічна будова Луганської області.
33. Корисні копалини Луганщини.
34. Рельєф Луганської області. Унікальні форми рельєфу Луганщини.
35. Поверхові та підземні води Луганщини.
36. Клімат Луганської області.
37. Ґрунти Луганщини.
38. Рослинність та тваринний світ Луганської області.
39. Фізико-географічне районування Луганщини.
40. Несприятливі природні процеси Луганщини.
41. Природоохоронні території та пам'ятки природи Луганщини.
42. Екологічні проблеми Луганської області.

Номенклатура

ОКЕАНИ		
Атлантичний океан		
Моря: Адріатичне Азовське Балтійське Іонічне Ірландське Карибське Саргасове Середземне Тиренське Чорне Егейське	Затоки: Біскайська Гвінейська Мексиканська Фінська	Протоки: Гібралтарська Дрейка Ла-Манш Магелланова Флоридська Рельєф дна: Північно-Атлантичний хребет Жолоб Пуерто-Ріко
Острови: Азорські, Багамські, Бермудські, Великі Антильські, Великобританія, Вогняна Земля, Зеленого Мису, Ірландія, Ісландія, Канарські, Кіпр, Корсика, Куба, Крит, Мадейра, Мальта, Ньюфаундленд, Сардинія, Сицилія, Тринідад, Тобаго		
Тихий океан		
Моря: Банда Берингове Жовте Коралове Охотське Південно-Китайське Сулавесі Східно-Китайське Тасманове Філіппінське Японське	Протоки: Берингова Камчатська Лаперуза Панамський канал Затоки: Аляска Каліфорнійська Сіамська Рельєф дна: Східно-Тихоокеанське підняття Маріанський жолоб	Острови: Алеутські Гавайські Калімантан Курильські Нова Гвінея Нова Зеландія Нова Каледонія Сахалін Суматра Тайвань Філіппінські Японські: Кюсю, Рюкю, Сікоку, Хоккайдо, Хонсю Ява
Північний Льодовитий океан		
Моря: Баренцове Баффіна Біле Бофорта Північно-Сибірське Грендландське Карське Лаптевих Норвезьке Чукотське	Затоки: Амундсена Гудзонова Протоки: Горло Білого Моря Гудзонова Девісова Дмитра Лаптева Карські ворота Рельєф дна: Хребти: Ломоносова, Менделєєва Котловини: Амундсена, Нансена	Острови: Банкс Баффінова Земля Вікторія Врангеля Гренландія Земля Франца-Йосифа Елсміра Нова Земля Новосибірські Північна Земля Шпіцберген

Індійський океан		
Моря: Андаманське Арафурське Аравійське Тиморське Червоне	Протоки: Мозамбіцька Полкська Затоки: Аденська Бенгальська Перська	Острови: Мадагаскар Мальдівські Сейшельські Шрі-Ланка Рельєф дна: Хребти: Західно-Індійський, Східно-Індійський Зондський жолоб
МАТЕРИКИ		
Євразія		
Європа		
Півострови: Аппенінський, Балканський, Кольський, Піренейський, Скандинавський Миси: Нордкін, Маррокі, Рока Рівнини: Валдайська височина, Прикаспійська низовина, Середньоруська височина, Східно-Європейська рівнина	Гори: Альпи, Аппеніни, Кавказ, Карпати, Піренеї, Скандинавські, Стара Планіна, Судети, Уральські Вулкани: Везувій, Гекла, Етна	Річки: Вісла, Волга, Дунай, Дніпр, Дон, Луара, Ельба, Рейн, Одер, Сена, Темза Озера: Балатон, Женевське, Каспійське море, Ладожське, Онежське, Чудське
Азія		
Півострови: Аравійський, Індокитай, Індостан, Камчатка, Корея, Малакка, Таймир, Чукотський Миси: Дежнева, Челюскін Рівнини: Велика Китайська, Західно- Сибірська, Індо-Гангська низовина, Месопотамська низовина, Туранська низовина, плато Декан, Середньосибірське плато	Гори: Гімалаї, Карокорум, Гіндукуш, Памір, Тянь-Шань, Куньлунь, Алтай, Вірменське нагір'я Вулкани: Ключевська сопка, Кракатау, Фудзіяма Пустелі: Гобі, Каракум, Руб-ель-Халі, Такла-Макан	Річки: Амудар'я, Амур, Брахмапутра, Ганг, Євфрат, Єнісей, Інд, Колима, Лена, Меконг, Сирдар'я, Обь (з Іртишом), Тигр, Хуанхе, Янцзи Озера: Аральське море, Байкал, Балхаш, Іссик-Куль, Мертве море
Північна Америка		
Півострови: Аляска, Каліфорнія, Лабродор, Флорида, Юкатан Миси: Мерчїсон, Марьято, Принца Уельського, Сент-Чарльз	Гори: Аляскінський хребет, Аппалачі, хребет Брукс, Берегові хребти, Кордильєри, Скелясті гори, Вулкани: Орісаба, Попокатепетль	Річки: Колорадо, Маккензі, Міссісіпі, Міссурі, Ріо-Гранде, Святого Лаврентія, Юкон Озера: Атабаска, Верхнє, Велике Ведмеже, Велике Невільниче,

<p>Рівнини: Лаврентийська височина, Приатлантична низовина, Примексиканська низовина, Центральні рівнини</p> <p>Великі рівнини</p>		<p>Вінніпег, Гурон, Ері, Мічиган, Онтаріо</p>
Південна Америка		
<p>Миси: Гальфінас, Кабу-Бранку, Паріньяс, Фроуерд</p> <p>Рівнини: Амазонська низовина, Ла- Платська низовина, Орінокська низовина</p> <p>Бразильське плоскогір'я, Гвіанське плоскогір'я</p>	<p>Гори: Анди</p> <p>Вулкани: Котопахі, Льюльйальяко, Осорно, Сан-Педро</p>	<p>Річки: Амазонка, Парана, Сан- Франциску, Оріноко, Уругвай, Магдалена</p> <p>Озера: Маракайбо, Тітікака, Поопо</p>
Африка		
<p>Півострови: Сомалі</p> <p>Миси: Альмаді, Ігольний, Доброї Надії Рас-Хафун</p> <p>Пустелі: Калахарі, Лівійська, Наміб, Сахара</p>	<p>Гори: Атлас, Драконови, Капські нагір'я Ахаггар, Ефіопське нагір'я, нагір'я Тібесті</p> <p>Вулкани: Камерун, Кіліманджаро</p>	<p>Річки: Замбезі, Конго, Лімпопо, Нігер, Ніл, Оранжева, Сенегал</p> <p>Озера: Вікторія, Ньяса, Рудольф, Тана, Танганьїка, Чад</p>
Австралія		
<p>Півострови: Арнем-Ленд, Кейп-Йорк</p> <p>Миси: Байрон, Йорк, Південно- Східний, Стіп-Пойнт</p> <p>Рівнини: Центральна низовина</p>	<p>Гори: Австралійські Альпи, Великий Вододільний хребет</p> <p>Пустелі: Велика піщана пустеля, Велика пустеля Вікторія</p>	<p>Річки: Муррей (Дарлінг) Купер-Крік</p> <p>Озера: Ейр</p>
Антарктида		
<p>Антарктичний півострів, Земля Вікторії, Земля Елсуерта, Земля Мері Берд, Земля Королеви Мод, Земля Уілкса, вулкан Еребус, шельфовий льодовик Росса, Трансантарктичні гори</p>		
Україна		
<p>Найбільші острови: Зміїний, Джарилгач, Хортиця</p> <p>Півострови: Керченський, Кримський, Тарханкутський</p>	<p>Гори: Українські Карпати, Кримські</p> <p>Вершини: Говерла, Роман-Кош, Берда</p>	<p>Лимани: Дніпровсько-Бузький, Дністровський, Молочний</p> <p>Річки: Дніпр, Дністер, Дунай, Міус, Південний Буг Сіверський</p>

<p>Коси: Арабатська Стрілка</p> <p>Затоки: Каламітська, Каркінітська, Сиваська, Таганрозька</p> <p>Протоки Керченська</p> <p>Рівнини:</p> <p>Низовини: Придніпровська, Причорноморська, Закарпатська, Поліська</p> <p>Височини: Придніпровська, Подільська, Донецька, Приазовська, Хотинська</p>	<p>Канали: Дніпро-Донбас, Каховський, Північнокримський</p> <p>Артезіанські басейни: Волино-Подільський, Дніпровсько-Донецький, Причорноморський</p>	<p>Донець</p> <p>Озера: Сасик, Світязь, Синевир, Шацькі, Ялпуг</p> <p>Водосховища: Дніпровське, Дніпродзержинське, Канівське, Каховське, Київське, Кременчуцьке</p>
Луганська область		
<p>Рельєф: Донецький кряж Старобільська рівнина г. Могила Мечетна</p>	<p>Річки: Сіверський Донець Айдар Борова Велика Кам'янка Деркул Євсуг Красна Луганчик Лугань (Біла, Вільхова) Міус (Нагольна)</p>	<p>Озера-стариці: У заплаві Сіверського Дінця: Біляївське, Боброве, Ведмеже У заплаві Айдара: Глибоке Плавневе</p> <p>Найбільші водосховища: Верхньо-Дуванське, Райгородське, Рудовське, Сватівське (Сватівський р-н), Ісаковське (Перевальський р-н), Зеліковське (Біловодський р-н), Тімоновське (Троїцький р-н)</p>

ДОДАТКИ

Додаток А

Склад прийому роботи з контурною картою:

1. За змістом знайти потрібну контурну карту.
2. Чітко й лаконічно підписати назву роботи в лівому верхньому куту контурної карти.
3. Для виконання практичної роботи на контурній карті використовувати необхідні карти атласу. Карти атласу не копіювати, а точно виконувати запропоновані завдання, уникаючи нанесення зайвої інформації.
4. На контурній карті виконувати підписи й позначення простими напівтвердими (при необхідності кольоровими) олівцями. Географічні назви об'єктів підписувати з заглавної літери.
5. Позначити назви океанів і материків розташованих у полі карти.
6. Знайти потрібний об'єкт в атласі й, використовуючи орієнтири (градусну сітку, контури берегової лінії, річкову мережу тощо), відшукати його на контурній карті. Використовуючи як зразок підписи в атласі, підписати назву об'єкту на контурній карті.
7. Назви площадних об'єктів підписати так, щоб вони не виходили за межі об'єкту.
8. Географічні назви об'єктів, не прив'язані строго до об'єкту, підписати паралельно верхній і нижній межі контурної карти.
9. Назви, які не вміщуються в межах географічних об'єктів, позначити крапкою, біля якої підписати цифру (**•1**), винести її в графу “Умовні знаки” і підписати відповідну назву (**•1** – г. Мак-Кінлі).
10. Карта обов'язково має бути читабельною – усі використані позначення (умовні знаки, лінії, штрихування, кольори тощо) розшифрувати в легенді (у ній тексти й назви географічних об'єктів можна виконати ручкою).
11. Після закінчення роботи перевірити її виконання, при необхідності виправити помилки або скорегувати отриманий результат та здати контурну карту вчителю на перевірку.

МЕТЕОРОЛОГІЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Кожний день спостерігати за погодою. Результати спостережень простим олівцем записувати в метеорологічний календар. Використовувати наступні умовні знаки:

Хмарність:

- – ясна погода
 – хмарно
 – мінлива хмарність

Атмосферні явища:

- – дощ – град – сніг
 – крупка – іній, паморозь – туман
 – роса – мряка – ожеледь, ожеледиця

Вітер:

- ! – східний " – західний
– південний \$ – північний
% – південно-східний & – південно-західний
' – північно-східний (– північно-західний

Швидкість і силу вітру визначати за шкалою Бофорта

Шкала Бофорта

Швидкість вітру, м/с	Сила вітру, бали	Назва вітру	Дія вітру
Менш 1	0	Штиль	Дим підіймається вгору, прапор висить спокійно.
1	1	Тихий	Дим слабо відхиляється вбік. На деревах шелестять листя. Запалений сірник не гасне, але полум'я помітно відхиляється.
2 – 3	2	Легкий	Коливаються гілки дерев. Полум'я сірника швидко гасне.
4 – 5	3	Слабкий	Помітно коливаються листя на деревах і хитаються невеликі гілки.
6 – 8	4	Помірний	Розкачуються гілки дерев.
9 – 10	5	Свіжий	Коливаються сучки дерев.
11 – 12	6	Сильний	Вітер гойдає великі гілки, його чути в димоходах. Гудять телефонні дроти.
13 – 15	7	Міцний	Коливаються невеликі стовбури дерев, підіймаються й піняться хвилі на морі.
16 – 18	8	Дуже міцний	Коливаються дерева, ламаються гілки. Рух людини проти вітра утруднений.
19 – 21	9	Шторм	Зриває черепицю й труби з дахів домів.
22 – 25	10	Сильний шторм	Зриває дахи, ламає дерева.
26 – 29	11	Жорсткий шторм	Спричиняє великі руйнування.
Більше 29	12	Буревій	Вириває з корінням великі дерева, спричиняє руйнування.

Календар погоди вересня

Дата	Температура повітря, °С	Хмарність	Атмосферні явища	Вітер		
				напрямок	швидкість, м/с	сила, бали
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						
30						

Підсумки спостережень за вересень

Максимальна температура _____, дата _____

Мінімальна температура _____, дата _____

Як змінювалася температура повітря протягом місяця?

Обчислити й записати середньомісячну температуру повітря _____,
місячну амплітуду повітря _____

Переважаюча хмарність _____

Переважаючий напрямок вітру _____

Календар погоди жовтня

Дата	Температура повітря, °С	Хмарність	Атмосферні явища	Вітер		
				напрямок	швидкість, м/с	сила, бали
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						
30						
31						

Підсумки спостережень за жовтень

Максимальна температура _____, дата _____

Мінімальна температура _____, дата _____

Як змінювалася температура повітря протягом місяця?

Обчислити й записати середньомісячну температуру повітря _____,
місячну амплітуду повітря _____

Переважаюча хмарність _____

Переважаючий напрямок вітру _____

Як змінилися показники погоди порівняно з попереднім місяцем?

Календар погоди листопада

Дата	Температура повітря, °С	Хмарність	Атмосферні явища	Вітер		
				напрямок	швидкість, м/с	сила, бали
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						
30						

Підсумки спостережень за листопад

Максимальна температура _____, дата _____

Мінімальна температура _____, дата _____

Як змінювалася температура повітря протягом місяця?

Обчислити й записати середньомісячну температуру повітря _____,

місячну амплітуду повітря _____

Переважаюча хмарність _____

Переважаючий напрямок вітру _____

Як змінилися показники погоди порівняно з попереднім місяцем?

Календар погоди грудня

Дата	Температура повітря, °С	Хмарність	Атмосферні явища	Вітер		
				напрямок	швидкість, м/с	сила, бали
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						

22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						
30						
31						

Підсумки спостережень за грудень

Максимальна температура _____, дата _____

Мінімальна температура _____, дата _____

Як змінювалася температура повітря протягом місяця?

Обчислити й записати середньомісячну температуру повітря _____,
місячну амплітуду повітря _____

Переважаюча хмарність _____

Переважаючий напрямок вітру _____

Як змінилися показники погоди порівняно з попереднім місяцем?

Календар погоди січня

Дата	Температура повітря, °С	Хмарність	Атмосферні явища	Вітер		
				напрямок	швидкість, м/с	сила, бали
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						

11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						
30						
31						

Підсумки спостережень за січень

Максимальна температура _____, дата _____

Мінімальна температура _____, дата _____

Як змінювалася температура повітря протягом місяця?

Обчислити й записати середньомісячну температуру повітря _____,

місячну амплітуду повітря _____

Переважаюча хмарність _____

Переважаючий напрямок вітру _____

Як змінилися показники погоди порівняно з попереднім місяцем?

Календар погоди лютого

Дата	Температура повітря, °С	Хмарність	Атмосферні явища	Вітер		
				напрямок	швидкість, м/с	сила, бали
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						

Підсумки спостережень за лютий

Максимальна температура _____, дата _____

Мінімальна температура _____, дата _____

Як змінювалася температура повітря протягом місяця?

Обчислити й записати середньомісячну температуру повітря _____,
місячну амплітуду повітря _____

Переважаюча хмарність _____

Переважаючий напрямок вітру _____

Як змінилися показники погоди порівняно з попереднім місяцем?

Календар погоди березня

Дата	Температура повітря, °С	Хмарність	Атмосферні явища	Вітер		
				напрямок	швидкість, м/с	сила, бали
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						
30						
31						

Підсумки спостережень за березень

Максимальна температура _____, дата _____

Мінімальна температура _____, дата _____

Як змінювалася температура повітря протягом місяця?

Обчислити й записати середньомісячну температуру повітря _____,
місячну амплітуду повітря _____

Переважаюча хмарність _____

Переважаючий напрямок вітру _____

Як змінилися показники погоди порівняно з попереднім місяцем?

Календар погоди квітня

Дата	Температура повітря, °С	Хмарність	Атмосферні явища	Вітер		
				напрямок	швидкість, м/с	сила, бали
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						

23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						
30						

Підсумки спостережень за квітень

Максимальна температура _____, дата _____

Мінімальна температура _____, дата _____

Як змінювалася температура повітря протягом місяця?

Обчислити й записати середньомісячну температуру повітря _____,
місячну амплітуду повітря _____

Переважаюча хмарність _____

Переважаючий напрямок вітру _____

Як змінилися показники погоди порівняно з попереднім місяцем?

Календар погоди травня

Дата	Температура повітря, °С	Хмарність	Атмосферні явища	Вітер		
				напрямок	швидкість, м/с	сила, бали
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						

14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						
30						
31						

Підсумки спостережень за травень

Максимальна температура _____, дата _____

Мінімальна температура _____, дата _____

Як змінювалася температура повітря протягом місяця?

Обчислити й записати середньомісячну температуру повітря _____,

місячну амплітуду повітря _____

Переважаюча хмарність _____

Переважаючий напрямок вітру _____

Як змінилися показники погоди порівняно з попереднім місяцем?

Календар погоди червня

Дата	Температура повітря, °С	Хмарність	Атмосферні явища	Вітер		
				напрямок	швидкість, м/с	сила, бали
1						
2						
3						

4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						
30						

Підсумки спостережень за червень

Максимальна температура _____, дата _____

Мінімальна температура _____, дата _____

Як змінювалася температура повітря протягом місяця?

Обчислити й записати середньомісячну температуру повітря _____,

місячну амплітуду повітря _____

Переважаюча хмарність _____

Переважаючий напрямок вітру _____

Як змінилися показники погоди порівняно з попереднім місяцем?

Трегубенко О. М. Робочий зошит з основ землезнавства та краєзнавства

„Робочий зошит з основ землезнавства та краєзнавства” містить комплексні завдання, які вимагають від студентів інтегрованого використання знань з основ землезнавства та краєзнавства, передбачають удосконалення вмінь вести фенологічні й метеорологічні спостереження за природою рідного краю, стимулюють емоційно-ціннісне ставлення студентів до об’єктів та явищ навколишньої дійсності, формування досвіду творчої діяльності.

Трегубенко Е. Н. Рабочая тетрадь по основам землеведения и краеведения

„Рабочая тетрадь по основам землеведения и краеведения” включает комплексные задания, которые требуют от студентов интегрированного использования знаний по основам землеведения и краеведения, предусматривают совершенствование умений вести фенологические и метеорологические наблюдения за природой родного края, стимулируют эмоционально-ценностное отношение студентов к объектам и явлениям окружающей действительности, формирование опыта творческой деятельности.

Tregubenko E. N. Workbook contains tasks on the basics of physical geography and local lore

Workbook contains all-embracing tasks that require students to use an integrated knowledge of the basics of physical geography and local lore. Test provide improving the ability to make seasonal and meteorological observing nature of his native land; they stimulate students' emotional and valuable attitude to objects and processes of reality. Tasks from experience of creative activity.

Навчальне видання

ТРЕГУБЕНКО Олена Миколаївна

**РОБОЧИЙ ЗОШИТ
З ОСНОВ ЗЕМЛЕЗНАВСТВА ТА КРАЄЗНАВСТВА**

За редакцією автора
Комп'ютерний макет – О. М. Трегубенко

Здано до склад. 08.10.2012 р. Підп. до друку 07.11.2012 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 13,95. Наклад 100 прим. Зам № 188.

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. тел./ факс: (0642) 58-03-20.
e-mail: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.